

Тому органи Національної поліції України зобов'язані постійно взаємодіяти з населенням на засадах партнерства, здійснювати інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав і міжнародними організаціями, керівниками органів місцевого самоврядування, а також відпрацьовувати взаємодію керівників територіальних органів Національної поліції між собою та взаємодію поліції з громадськістю.

Список використаних джерел:

1. Чумак В.В. Взаємодія та координація між суб'єктами охорони державного кордону. *Право і безпека*. 2011. № 2 (39). С. 161–165.
2. Ключев О.М. Проблеми розмежування понять «координація» і «взаємодія» в управлінській науці та практичній діяльності органів внутрішніх справ. *Право і безпека*. 2011. № 3 (40). С. 76–80.
3. Батраченко О.В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку : дис. ... канд. юрид. наук. Суми, 2017. С. 218.
4. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19/paran5#n5>.
5. Власенко Д.В. Національна поліція України: адміністративно-правові аспекти формування і розвитку. Дис. ... кан-та юрид.наук, Київ, 2019. с. 255.
6. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції / Наказ Міністерства Внутрішніх Справ України від 28.07.2017 № 650. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>
7. Офіційний сайт Національної поліції. URL: <https://www.npu.gov.ua>.

МАРЦИНКЕВИЧ С. А.,
аспірант
(Хмельницький університет управління
та права)

УДК 347.998.85
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-2.29>

**ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ, ЗАПОДІЯНИХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ПОЗОВУ
В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ:
ПІДСТАВИ, ПОРЯДОК, НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ**

У статті проаналізовано питання щодо відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову в адміністративному судочинстві.

Акцентовано увагу на тому, що відшкодування збитків, заподіяних забезпеченням позову, здійснюється виключно за рахунок особи, за заявою якої такі заходи забезпечення позову вживалися судом.

Наголошено на важливості з'ясування питання про необхідність доведення повного складу правопорушення у разі відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову. Відзначено, що самі по собі дії позивача з ініціювання вжиття заходів забезпечення позову не можуть мати результатом спричинення відповідачу або іншій пов'язаній особі збитків без винесення судом ухвали про вжиття таких заходів.

Зроблено висновок про те, що позиція Верховного Суду щодо підстав відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову, включає багато оціночних понять, тому її реалізація буде мати наслідком формування спірної судової практики щодо підстав відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову.

Аргументовано, що закріплення в адміністративному процесуальному законодавстві строку, протягом якого можна звернутися до суду із позовом про стягнення збитків, завданих забезпеченням позову, є неконструктивним із огляду на те, що збитки можуть мати місце і після спливу тривалого часу після скасування заходів забезпечення позову.

Обґрунтовано, що для відшкодування збитків, заподіяних забезпеченням позову, необхідно довести виключно факт наявності відповідних збитків і їх розмір, встановити обставини, про які йдеться у ч. 1 ст. 158 Кодексу адміністративного судочинства України, та причинний зв'язок між вжитими заходами забезпечення позову та збитками. Встановлення вини особи, яка ініціювала вжиття судом заходів забезпечення позову, та характеру її дії не вимагається.

Ключові слова: адміністративне судочинство, відшкодування збитків, забезпечення позову, правопорушення, суд, правопорушення, вина.

Martsynkevych S. A. Compensation for damages caused by securing a claim in administrative proceedings: grounds, order, directions of improvement

The article deals with the issues of compensation for damages caused by securing a claim in administrative proceedings.

Attention is drawn to the fact that the compensation for the damage caused by the security of the claim is carried out solely at the expense of the person whose statement such measures of the claim were taken by the court.

The importance of clarifying the issue of the need to prove the full composition of the offense in the event of damages caused by the security of the claim is emphasized. It is noted that the actions of the plaintiff in initiating the enforcement of the claim cannot in themselves result in causing damage to the defendant or other related person without the court ordering such measures.

It is concluded that the position of the Supreme Court on the grounds for damages caused by the security of the claim involves many valuation concepts, so its implementation will result in the formation of controversial case law on the grounds for damages caused by the security of the claim

It is argued that the fixing in the administrative procedural legislation of the period during which it is possible to appeal to the court with a claim for damages caused by the security of the claim is not constructive, since the losses may take place even after the expiry of the measures for securing the claim.

It is substantiated that in order to recover damages caused by securing a claim, it is necessary to prove only the fact of the existence of the corresponding damages and their amount, to establish the circumstances referred to in part one of Article 158 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine and the causal link between the measures taken to secure the claim and the damages. It is not necessary to establish the guilt of the person who initiated the action to secure the claim and the nature of its action.

Key words: administrative justice, damages, claim, offense, court, offense, guilt.

Вступ. Інститут забезпечення позову виступає гарантією поновлення порушених прав і задоволення законних інтересів позивача і завжди відображається на стані діяльності відповідача в адміністративній справі. Забезпечення позову є охороним заходом, який має захистити права позивача та не допустити порушення прав та інтересів інших учасників судового провадження [1, с. 28]. Поряд із цим стан адміністративного процесуального законодавства

щодо забезпечення позову не дозволяє виключати випадки неправомірного вжиття заходів забезпечення позову, а отже, порушення прав і законних інтересів інших учасників справи.

У світлі наведеного заслугоує підтримки позиція Н.В. Іванюти про те, що дія принципу рівності у забезпеченні позову має гарантувати відповідачу захист його прав при вжитті заходів до забезпечення позову й унеможливити необґрунтоване обмеження прав відповідача, спричинення збитків або настання інших несприятливих наслідків [2, с. 188]. У продовження цього О.Ю. Волченко наголошує на важливості створення для відповідача можливості реалізації права на судовий захист у процесі застосування в інтересах позивача заходів забезпечення позову та гарантій їх дії [3, с. 200]. Одним із способів захисту прав осіб, пов'язаних із вжиттям заходів забезпечення позову, є відшкодування збитків, заподіяних забезпеченням позову.

Правовою основою відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову, в адміністративному судочинстві є норми Кодексу адміністративного судочинства (далі – КАСУ) [4] та Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), положення яких щодо порушеного питання містять низку недоліків і потребують уточнення.

У науці окремі аспекти, що стосуються відшкодування збитків, неодноразово досліджувалися багатьма авторами, зокрема А.Г. Бобковою, Г. Бугою, Н.В. Іванютою, В.І. Новошицькою, однак відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову в адміністративному судочинстві, не були предметом окремого дослідження.

Постановка завдання. Вищезазначене свідчить про актуальність теми дослідження, метою якого є розробка пропозицій щодо відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову в адміністративному судочинстві.

Результати дослідження. Найбільш складним способом захисту прав осіб, які пов'язані із вжиттям заходів забезпечення позову в адміністративному судочинстві, є відшкодування збитків, заподіяних забезпеченням позову. Цей спосіб захисту яскраво ілюструє рівність позивача та відповідача у користуванні правом на судовий захист. Відшкодування шкоди, заподіяної забезпеченням позову, є способом захисту прав та інтересів і одночасно формою юридичної відповідальності.

Н.В. Іванюта слушно наголошує, що наявність у відповідача права на відшкодування збитків і настання внаслідок цього для позивача несприятливих наслідків у певних випадках має мінімізувати випадки зловживання позивачем правом на забезпечення позову [2, с. 190].

Право на таке відшкодування мають відповідач або інша особа, чиї права або охоронювані законом інтереси порушені внаслідок вжиття заходів забезпечення позову за винятком таких осіб, які є суб'єктами владних повноважень (ст. 158 КАСУ).

Згідно із ч. 1 ст. 158 КАСУ відшкодування збитків, заподіяних забезпеченням позову, здійснюється за рахунок особи, за заявою якої такі заходи забезпечення позову вживалися судом. Вважаємо такий підхід правильним і таким, що потребує певного уточнення. Зокрема, може постати питання про відповідальність судді за неправомірне вжиття заходів забезпечення позову. Схвальна відповідь на поставлене питання виключається в силу положень Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» від 01 грудня 1994 р. № 266/94, яким передбачено відповідальність суду за незаконні процесуальні дії, що вчиняються в рамках кримінального процесу або дії, пов'язані із притягненням до відповідальності за адміністративне правопорушення [5]. Не виключаємо можливість притягнення судді до відповідальності за винесення неправосудного рішення, що жодним чином не гарантує відшкодування потерпілій стороні збитків, які спричинені забезпеченням позову, та взагалі є маловірогідним із огляду на складність трактування терміна «неправосудне рішення».

Важливим аспектом реалізації положень ст. 158 КАСУ є визначення підстав відшкодування збитків, заподіяних забезпеченням позову. Так, відповідно до ч. 1 ст. 158 КАСУ право на відшкодування збитків, заподіяних забезпеченням позову, у вищезазначених осіб виникає у разі:

- залишення позову без розгляду;
- закриття провадження у справі у зв'язку із відмовою позивача від позову та на підставі того, що є такі, що набрали законної сили, постанова чи ухвала суду про закриття провадження у справі між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;

- ухвалення рішення суду щодо повної або часткової відмови у задоволенні позову.

Водночас норми матеріального права підставами застосування відповідальності у формі відшкодування збитків визначають правопорушення.

Вищенаведене зумовлює виникнення питання про необхідність доведення повного складу правопорушення у разі відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову.

Положення ЦК України та Господарського кодексу України дозволяють стверджувати, що відшкодування шкоди є одним із видів цивільно-правової та господарсько-правової відповідальності, для застосування яких необхідна наявність всіх елементів складу правопорушення, а саме протиправної поведінки, дії чи бездіяльності особи; шкідливого результату такої поведінки – збитків, їх наявності та розміру; причинного зв'язку між протиправною поведінкою та збитками; вини особи, котра заподіяла шкоду.

Протиправною поведінкою є дія чи бездіяльність особи, результатом якої є настання збитків, тобто ініціювання позивачем вжиття заходів до забезпечення позову. Самі по собі дії позивача з ініціювання вжиття заходів забезпечення позову не можуть мати результатом спричинення відповідачу або іншій пов'язаній особі збитків без винесення судом ухвали про вжиття таких заходів. Із цього приводу Верховний Суд відзначає, що «особливістю такої відповідальності є опосередкований характер завдання шкоди, оскільки самі процесуальні дії, які безпосередньо завдають шкоди, вчиняє суд (накладає арешт і забороняє вчиняти певні дії), однак до відповідальності притягується особа, за ініціативою якої судом були вчиненні такі дії» [6]. Поряд із цим Верховний Суд не спростовує значення характеру дії позивача щодо ініціювання забезпечення позову, про що йдеться далі.

І. Приходько пропонує замість стягнення збитків надання таким особам компенсації, для виплати якої відсутня необхідність доведення повного складу правопорушення, що певною мірою дозволить відшкодувати матеріальні втрати особи, яка постраждала від дії заходів забезпечення позову [7, с. 10]. Таку пропозицію важко підтримати, зважаючи на те, що по суті відшкодування збитків і є видом грошової компенсації.

Щодо такої складової частини правопорушення, як вина, варто відзначити таке. Г.С. Буга стверджує, що для відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову, у процесуальному законі встановлені винятки із загального правила, встановленого нормами матеріального права, зокрема відшкодування таких збитків має здійснюватися незалежно від вини [8, с. 18].

Верховний Суд у постанові від 19 лютого 2020 р. у справі № 200/10900/18 висловив позицію про те, що у правовідносинах із відшкодування шкоди діє презумпція вини завдавача шкоди, поряд із цим відзначив таке: «У цій категорії справ принцип вини трансформується через принцип добросовісності. Недодержання принципу добросовісності перетворюється на винну поведінку, оскільки протиправне порушення суб'єктивних цивільних прав особи є прямим наслідком дій зобов'язаної особи, яка, виходячи з конкретних обставин, могла усвідомлювати характер своїх дій як таких, що можуть завдати шкоди» [6]. Із огляду на окреслену позицію Верховний Суд визначає, що підставами й умовами застосування цієї відповідальності є такі факти: «1) добросовісність / недобросовісність дій при заявленні клопотань про забезпечення позову; 2) зловживання / не зловживання правом; 3) підстави відмови у пред'явленому позові, тобто чи був намір завдати збитки відповідачу, чи було зловживання при заявленні клопотання про забезпечення позову» [6].

Наведена позиція Верховного Суду включає багато оціночних понять, тому її реалізація, швидше за все, стане причиною формування суперечливої судової практики щодо підстав відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову. Наприклад, достовірно встановити, чи мав позивач намір завдати відповідачу збитки, коли ініціював вжиття судом заходів

забезпечення позову, є майже неможливим. Більш того, незрозуміло, як мають впливати підстави відмови у задоволенні позову на відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову у цій справі.

Враховуючи наведене, вважаємо, що право на відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову, має ґрунтуватися на прямій вказівці закону (ч. 1 ст. 158 КАСУ). Значення для відшкодування шкоди, завданої забезпеченням позову, має мати сутність остаточного рішення у справі, які вказані у ст. 158 КАСУ, факт наявності збитків, їх розмір і причинний зв'язок між вжитими заходами забезпечення позову та збитками.

Впровадження такого підходу має своє ризику. Так, розглядаючи порушене питання, Е.З. Ламазов слушно наголошує на тому, що такі підстави для відшкодування збитків, заподіяних забезпеченням позову, з одного боку, перешкоджають зловживанню правом на забезпечення позову, а з іншого – дозволяють стягнути з особи збитки навіть у тому разі, коли відповідні дії ініціатора вжиття заходів забезпечення позову були правомірними та відсутня його вина у понесенні відповідачем або іншими пов'язаними особами таких збитків [9, с. 68].

Звісно, вчений має рацію, не можна виключати випадки безпідставного стягнення збитків із позивачів, зважаючи на колізійність законодавства, вагому частку оціночних понять у нормативно-правових актах і корупційну складову частину. Поряд із цим не варто виключати і реальне зловживання позивачем правом на забезпечення позову та подання до суду завідомо безпідставних позовів. Зважаючи на наявність у позивача права двічі оскаржити рішення суду, яким йому було відмовлено у позові у вищій судовій інстанції, запропонований підхід до підстав відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову, видається виправданим.

Продовжуючи дослідження, варто звернути увагу на те, що КАСУ передбачено відшкодування саме збитків, визначення складу та розміру яких є непростотою справою та повною мірою може бути досліджено тільки в рамках самостійного дослідження.

Відповідно до ст. 22 ЦК України, збитками є втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода) [11]. І. Новошицька слушно наголошує, що заподіяння збитків завжди виявляється у зменшенні майнових активів та / або немайнових активів управленої сторони [10, с. 128].

Враховуючи специфіку цього способу захисту прав, вважаємо більш прийнятним до складу таких збитків відносити не витрати, які особа понесла для відновлення свого права, а витрати, які вона була змушена понести у зв'язку із дією заходів забезпечення позову. Такий підхід підтверджується судовою практикою. Зокрема, у справі № 200/10900/18, в рамках якої в порядку забезпечення позову було заборонено вчинення дії щодо проведення підготовчих до будівництва робіт і виконання будівельних робіт, до складу таких збитків було включено витрати замовника будівництва, сплачені ним генеральному замовнику у зв'язку із простоем, витрати на охорону об'єкта будівництва [6]. Допускаємо можливим включення до складу збитків витрат, пов'язаних із сплатою орендних платежів за нерухомість або обладнання, яким був позбавлений права користуватися внаслідок забезпечення позову, штрафних санкцій за будь-яким договором, умови якого суб'єкт був позбавлений можливості виконати в строк через дію певних заходів забезпечення позову тощо.

Як слушно відзначають фахівці, розмір збитків залежить від великої кількості об'єктивних і суб'єктивних показників, що є наслідком складності розрахунку їх розміру [12, с. 18].

Сьогодні щодо деяких сфер суспільних правовідносин затверджено відповідні методики. Зокрема, Методика обчислення вартості машино-дня та збитків від простою машин, затверджена Постановою КМУ від 12 липня 2004 р. № 885 [13]; Методика визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного заняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу, затверджена Постановою КМУ від 25 липня 2007 р.

№ 963 [14]; Порядок визначення розміру і відшкодування збитків, завданих енергопостачальнику внаслідок викрадення електричної енергії, затверджений Постановою КМУ від 8 лютого 2006 р. № 122 [15]; Методика обчислення розміру збитків від забруднення нафтою, затверджена Постановою КМУ від 26 квітня 2003 р. № 631 [16]. У разі відсутності відповідної методики для обрахування розміру збитків варто орієнтуватися на норми ЦК України, ГК України та інші закони та підзаконні нормативно-правові акти [10, с. 187].

Звісно, найбільш складним і майже не регламентованим є визначення розміру збитків у формі втраченої вигоди. Відповідно до позиції Верховного Суду втрачена вигода є не абстрактними доходами, а реальними, тобто тими, які б могли бути реально отримані; позивач має довести, що він міг і повинен був отримати визначені доходи, і тільки неправомірні дії відповідача стали єдиною і достатньою причиною, яка позбавила його можливості отримати прибуток [17]. Щодо відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову в адміністративному судочинстві, варто говорити про втрату доходів, отримання яких можливо підтвердити договорами.

В.І. Новошицька пропонує задля надання суб'єктам можливості стягнути збитки в повному розмірі обчислення розміру завданих збитків визначати з урахуванням встановленого індексу інфляції [10, с. 203]. Така пропозиція уявляється слушною та заслуговує на підтримку.

КАСУ не обмежує строк, протягом якого можна звернутися до суду із позовом про стягнення збитків, завданих забезпеченням позову. Н.В. Іванюта вважає доцільним встановлення таких строків, проте конкретні строки не пропонує [2, с. 190]. Реалізацію такої пропозиції важко підтримати, адже такі збитки можуть мати місце і після спливу тривалого часу після скасування забезпечення позову. Наприклад, у разі заборони здійснення дії щодо проведення будівельних робіт можуть бути значно затримані строки закінчення будівництва та введення в експлуатацію, і тільки після здачі об'єкта в експлуатацію інвестори або замовники будівництва можуть пред'явити вимоги про сплату штрафних санкцій. Хоча не варто виключати, що, крім вжиття заходів забезпечення позову, на затримку здачі об'єкта в експлуатацію можуть вплинути й інші фактори.

Закінчуючи аналіз, відзначимо, що відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову здійснюється шляхом пред'явлення окремого позову за загальними правилами розгляду справ в адміністративному судочинстві.

Висновки. На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що для відшкодування збитків, заподіяних забезпеченням позову, необхідно довести виключно факт наявності відповідних збитків і їх розмір, встановити обставини, про які йдеться у ч. 1 ст. 158 КАСУ, і причинний зв'язок між вжитими заходами забезпечення позову та збитками. Встановлення вини особи, яка ініціювала вжиття судом заходів забезпечення позову та характеру її дії, не вимагається.

Внесення зазначених уточнень у ст. 158 КАСУ сприятиме формуванню однакової практики застосування адміністративними судами законодавства щодо відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову, і дасть можливість суб'єктам, права яких порушено безпідставним забезпеченням позову, стягнути збитки у повному обсязі.

Список використаних джерел:

1. Юсупов Т.Б. Обеспечение иска в арбитражном и гражданском процессе : монография. Москва : МГУ им. М.В. Ломоносова, 2005. 165 с.
2. Іванюта Н.В. Захист та гарантії прав відповідача в процесі реалізації забезпечення позову в господарському судочинстві. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 3. С. 188–191.
3. Волченко О.Ю. Защита прав ответчика при принятии мер по обеспечению иска в гражданском судопроизводстве России и Германии. *Труды Института государства и права РАН*. 2011. № 5. С. 199–207. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zaschita-prav-otvetchika-pri-prinyatii-mer-po-obespecheniyu-iska-v-grazhdanskom-sudoproizvodstve-rossii-i-germanii> (дата звернення: 14.03.2020).

4. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 р. № 2747-IV (у редакції Закону від 03 жовтня 2017 р. № 2147). *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 48. Ст. 436.
5. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду : Закон України від 01 грудня 1994 р. № 266/94. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 1. Ст. 1.
6. Постанова Верховного суду від 19 лютого 2020 р., судова справа № 200/10900/18-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87793867> (дата звернення: 16.03.2020).
7. Приходько И. Изменения в АПК РФ: плюсы и минусы нового регулирования. *Хозяйство и право*. 2009. № 9. С. 3–25.
8. Буга Г.С. Забезпечення позову в цивільному процесуальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2012. 21 с.
9. Ламазов Э.З. Компенсация в связи с обеспечением иска в арбитражном процессе: проблемы теории и практики применения. *Отечественная юриспруденция*. 2016. № 10 (12). С. 65–68. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kompensatsiya-v-svyazi-s-obespecheniem-iska-v-arbitrazhnom-protseesse-problemy-teorii-i-praktiki-primeneniya> (дата звернення: 16.03.2020).
10. Новошицька В.І. Відшкодування збитків у сфері господарювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Донецький нац. ун-т ім. Василя Стуса. Вінниця, 2017. 288 с.
11. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
12. Бобкова А.Г., Бобков В.Л. К вопросу о расчете убытков, причиненных органами государственной власти субъектам хозяйствования. *Развиток господарсько-правового забезпечення сучасної економіки* : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 27 жовтня 2006 р.) Ч. II. Донецьк : Норд-пресс, 2006. С. 17–19.
13. Про затвердження Методики обчислення вартості машино-дня та збитків від простою машин : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2004 р. № 885. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/885-2004-п> (дата звернення: 16.03.2020).
14. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2007 р. № 963. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/963-2007-%D0%BF> (дата звернення: 16.03.2020).
15. Про затвердження Порядку визначення розміру і відшкодування збитків, завданих енергопостачальнику внаслідок викрадення електричної енергії : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2006 р. № 122. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/122-2006-%D0%BF> (дата звернення: 16.03.2020).
16. Про затвердження Методики обчислення розміру збитків від забруднення нафтою : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 р. № 631. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/631-2003-п> (дата звернення: 16.03.2020).
17. Постанова Верховного суду від 27 лютого 2019 р., судова справа № 910/24412/16. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80366513> (дата звернення: 16.03.2020).

